

Szacuje się, że spośród około 6000 istniejących dziś języków świata, następne stulecie przetrwa zaledwie kilkaset najsilniejszych. Pod wpływem procesów globalizacyjnych, modernizacji, nowych mediów, a także zmiany stylu życia i mobilności ludności następuje stopniowa, acz zauważalna, zmiana językowa świata. Problem ten dotyka również Europy. Do zagrożonych języków należą też górnołużycki i dolnołużycki, języki mniejszości Słowian zamieszkującej w Niemczech, blisko granicy z Polską i Czechami.

Według socjolingwistów podstawowym kryterium zagrożenia języka jest zahamowanie jego transmisji międzypokoleniowej. Wraz z nim każde kolejne pokolenie zna język przodków w mniejszym zakresie, a w końcu cała społeczność przechodzi na używanie języka dominującego. Taki proces ma miejsce wśród większości wspólnot języków mniejszościowych znajdujących się w krajach europejskich, m.in. wśród Łużyczan. Jednocześnie zostały podjęte działania mające służyć rewitalizacji języków łużyckich: zyskały one dostęp do lokalnego życia publicznego, administracji, masowych mediów, a przede wszystkim do szkół.

Język górnołużycki funkcjonuje w szkołach na Górnych Łużycach od czasów powojennych, gdy zostały założone szkoły z wykładowym językiem łużyckim, a także klasy, w których uczniowie pochodzący z niemieckojęzycznych domów, mogli się łużyckiego nauczyć. W sytuacji osłabionej lub przerwanej transmisji rodzinnej języków mniejszościowych to właśnie szkoły odgrywają najważniejszą rolę w procesie rewitalizacji tych języków. W nich młodzi ludzie, pochodzący ze zasymilowanych językowo domów – mają szansę nauczyć się języka przodków i zdobyć kompetencje pozwalające im na posługiwanie się tym językiem również w życiu pozaszkolnym. Od tego, czy tak się stanie, zależy sukces rewitalizacji języków mniejszościowych. Niestety uczniowie z domów, w których nie używa się języka mniejszościowego, często nie uzyskują wystarczających kompetencji językowych i/lub mają blokadę, by używać tych języków w życiu pozaszkolnym. Nie stają się więc „nowymi użytkownikami tych języków”, ale pozostają na poziomie „uczących się”. Zbadanie, jakie czynniki mają na to wpływ, staje się więc jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed socjolingwistami i antropologami zajmującymi się językami mniejszościowymi.

Celem projektu jest właśnie zbadanie, jakie warunki (kulturowe, społeczne, ekonomiczne itd.) mają wpływ na to, czy młodzi pochodzący z niemieckojęzycznych rodzin, uczący się języka górnołużyckiego/w języku górnołużyckim, chcą się tym językiem posługiwać po zakończeniu edukacji. Zbadana zostanie motywacja uczniów, tworzenie się grup, w których w języku mniejszościowym mogą rozmawiać, przyczyny, przebieg i skutki antagonizmów między Łużyczanami a Niemcami, a także panujące na Łużycach ideologie odnoszące się do języka i kultury mniejszości słowiańskiej. Wszystkie te czynniki mogą być przyczyną niepowodzeń procesów rewitalizacyjnych.

Badania pomyślane są jako interdyscyplinarne i wieloaspektowe, aby jak najpełniej naświetlić poruszaną problematykę stosunku niemieckojęzycznych osób uczących się łużyckiego do tego języka i kultury, a także możliwości wchodzenia przez nie do wspólnoty łużyckojęzycznej, relację między ideologiami językowymi a chęcią włączenia się do grupy, funkcjonowanie mocnych granic etnicznych i ich wpływ na powodzenie projektów rewitalizacyjnych. Takie naświetlenie badanej problematyki pozwoli nie tylko zrozumieć szczególnie przypadek skuteczności nauczania języka górnołużyckiego, ale też lepiej poznać ogólne mechanizmy kulturowe i społeczne prowadzące lub stojące na przeszkodzie do rewitalizacji języków mniejszościowych.